

בין הנאת אמת להנאה מדומיינת

1. (א) ויהי העם כמתאננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו ותבער בם אש ה' ותאכל בקצה המחנה: (ב) ויצעק העם אל משה ויתפלל משה אל ה' ותשקע האש: (ג) ויקרא שם המקום ההוא תבערה כי בערה בם אש ה': (ד) והאספסף אשר בקרב ה' התאו ותאו וישבו ויבבו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: (ה) זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים: (ו) ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו: (ז) והמן בזרע גד הוא ועינו כעין הבדלח: (ח) שטו העם ולקטו וטחנו ברחים או דכו במדכה ובשלו בפרור ועשו אתו עגות והיה טעמו כטעם לשד השמן: (ט) וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו: (י) וישמע משה את העם בכה למשפחתו איש לפתח אהלו ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע: (יא) ויאמר משה אל ה' למה הרעת לעבדך ולמה לא מציתי חן בעיניך לשום את משה כל העם הזה עלי: (יב) האנכי הריתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האמן את הניק על האדמה אשר נשבעת לאבותיו: (יג) מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה: (יד) לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני: (טו) ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי: פ (טז) ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושתריו ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך: (יז) וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתני מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך: (יח) ואל העם תאמר התקדשו למחר ואכלתם בשר כי בכיתם באזני ה' לאמר מי יאכלנו בשר כי טוב לנו במצרים ונתן יקזק לכם בשר ואכלתם: (יט) לא יום אחד תאכלון ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום: (כ) עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרע ויזעזעו את ה' אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים: (כא) ויאמר משה שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב ואתה אמתך בשר אתן להם ואכלו חדש ימים: (כב) הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם: פ (כג) ויאמר ה' אל משה ה' תקצר עתה תראה היקרך דברי אם לא: במדבר פרק יא

2. רבא הביא תקרובת לבר שישך ביום חגם, אמר: אני יודע בו שאינו עובד לעבודת כוכבים. הלך, מצאו כשהוא יושב עד צווארו במי וורדים, והיו זונות עומדות... לפניו. א"ל בר שישך: יש לחכם הנאות כמו אלו לעולם הבא ? א"ל רבא: שלנו עדיפות מאלו. א"ל: וכי יש טוב מזה ? א"ל: אתם, יש עליכם אימת המלכות, אנחנו לא תהייה עלינו אימת המלכות ! א"ל: וכי אני יש לעיי אימת המלכות ? עוד הם יושבים ומדברים – הגיע שליח בחול מבית המלכות לקרוא לבר שישך , א"ל השליח: קום, המלך רוצה אותך !! כשיצא והלך, א"ל: עין שרוצה לדאות לכם רעה – שתיפקע. א"ל רבא: אמן, ופקעה עינו דבר שישך... אמר ר"נ בר יצחק, היה לו להביא ראיה מהפסוק הזה: (ישעיה סד) "עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו". בבלי מסכת עבודה זרה דף סה ע"א

2א. אמרו רבותינו מעשה בספינה שהיו בה פרגמטוטי (סוחרים), והיה שם חבר אחד, אמרו לו מה פרגמטיא שלך ? אמר להם מוצנעת היא, אמרו לו למה לא תראה לנו אותה ? אמר להם כשאכנס למדינה אראה אותה לכם. התחילו לחזור על הספינה ולא מצאו, התחילו שוחקין עליו. לא עבר זמן רב (וכשהגיעו לנמל) עמדו המוכסין עליהם ונטלו כל מה שהיה בידן, ולא היה להן לא לאכול ולא ללבוש. אותו חבר נכנס לבית הכנסת התחיל וישב ודורש להן, התחילו לכבד אותו ולפרנס אותו. אותן שהיו עמו בספינה התחילו באין עליו ומבקשין ממנו, אמרו לו בבקשה ממך בשביל שאתה מכיר אותנו למד עלינו זכות...

3. חיים שתמלא משאלות לבנו לטובה. כי הלב שכוסף הנאות דמיוניות, א"א למלא משאלותיו, כי יש לו מנה רוצה מאתים. ע"כ יבקש חיים שתמלא משאלות לבנו, שלא יבקש כ"א לפי התכלית לטובה. עין איזה, ברכות ח"א פרק שני דף טז ע"ב

4. במחשבות, בנטיית החיים, בהשקפות עולמיות, בשיטות משוכללות, בכל אחת מהן גם בהיותה טובה ומבוררה, יש בהם עצמונים של שקר, תיעוב, פסולת, חסרון, דברים דמיוניים, בין מהדמיון הנאה שהוא יפה בחיצוניותו ושקר רוע ובעור מתוכו, בין מחלקי הדמיון השובב, האכזרי, העור, הרשעתי. והרפואה באה על ידי מיוזוג, חיבורן, הוויגותן, של הנטיית והמחשבות הרבות אלו באלו. כל אחת משלימה את החסר בחברתה, מכסה על הכעור והרופי שברעותה, וממלאה את הפגום בה. וכפי הריבוי של כינוס המחשבות והאוצרות הרוחניים, וכפי הגודל של הכשרון למזגם, לחברם, לתווג ביניהם, .. כפי אותה המידה יהיה אושר האשכולות גדול.

שמונה קבצים, קובץ ה' עד.

5. החיים אינם כי – אם דעת, אלא שיש דעת גדולה והיא חיים גדולים, ויש דעת קלה והחיים ההם ג"כ קלים. שהרי אם יעשה החי כל פעולות החיים ובפנימיותו לא ידע מהן אינו נקרא חי כלל. וכן כל ההנאות שבעולם הן רק ידיעות של דבר מהנה ... והחומר הוא הכלי שעל ידו מגיעים את הידיעה. גם כל מיני צער אינם כ"א ידיעות שאינן נאותות, שנובעות ע"י הרגש כוית אש או פצע או טעם מר וכדומה... וזוה נבין ערך הנפש השכלית לעומת הבהמית המרגשת, כמו שאנו רואים, שכל מה שיגדל האדם בערכו תהי' הידיעה, שתשמח לבבו ותמלאהו רצון, צריכה להיות יותר גדולה.. והנה כשנעריך ערך ידיעת הטעם של דבר מוטעם, וכדומה ממיני ההרגשות הערבות, מה נחשבת היא אפילו לעומת ידיעת חק אחד מהחכמה ... והידיעה של הרגשת ההנאות הרי היא פחותה ואינה קיימת, רק דמיונית לשעתה, ע"כ הנגרר אחרי הרי הוא נגרר אחרי שקר ודמיון, וגורמת לטמטם הלב מכל חכמה אמתית. עכ"פ האדם מצד הגוף לבד הוא שפל כ"כ עד שהידיעות הקטנות של ההרגשות ג"כ מספיקות לו להנאתו, ומצד הנפש גדול הוא מאד, עד שידא על כנפי רוח לדעת חכמה רבה, ועיקר שלמותו הוא בהגיעו לכלל זה שיהי' חי בחיים של ידיעה היותר גדולה ונכבדה... שבהכרח רק זה הוא החיים האמתיים.

עולת ראייה ח"ב, ביאור פרקי אבות, עמ' קעד – קעה

6. ר' אבהו בא לטבריה ראוהו תלמידו ר' יוחנן שפניו נוהרות, אמרו לפני ר' יוחנן: "ר' אבהו מצא מטמון". אמר להם: למה ? אמרו לו: שפניו מאירות. אמר להם: "שמא תורה חדשה שמעו" ? הלך אליו אחד התלמידים ושאלו: מה תורה חדשה שמעת ? אמר לו: תוספתא עתיקה ! וקרא עליו: "חכמת אדם תאיר פניו". תלמוד ירושלמי פסחים פרק י"א